(KL)

M Ø T E

i den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite

fredag den 17. juni 1983 kl. 9.

Møtet ble ledet av formannen, Jakob Aano.

Fra den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite møtte: Jo Benkow, Johan Buttedahl, Kjell Magne Fredheim, Einar Førde, Harald U. Lied, Hans Hammond Rossbach, Grethe Værnø, Jakob Aano, Liv Aasen, Per Hysing-Dahl, Knut Frydenlund, Alf Bjørnø, Thor Knudsen, Harald Synnes, Jan P. Syse, Arnold Weiberg-Aurdal, Stein Ørnhøi, Eivind Bolle (for Odvar Nordli), Helen Bøsterud (for Guttorm Hansen), Håkon Randal (for Petter Thomassen) og Anders Talleraas (for Torstein Tynning).

Av Regjeringens medlemmer var til stede: Utenriksminister Svenn Stray og statsråd Thor Listau, Fiskeridepartementet.

Følgende embetsmenn ble gitt adgang til møtet: Fra Statsministerens kontor: statssekretær Kjell Colding. Fra Utenriksdepartementet: personlig sekretær Hans Chr. Erlandsen, førstekonsulent Torbjørn Frøysnes og byråsjef Finn Kristen Fostervoll.

Videre var til stede komiteens faste sekretær, Jan Tore Holvik.

Dagsorden:

1. Spørsmålet om forlengelse av gråsone-avtalen med Sovjet-Unionen.

2. Eventuelt.

(KL)

Sak nr. 1.

Spørsmålet om forlengelse av gråsone-avtalen med Sovjet-Unionen.

FORMANNEN: Utanriksministeren har bedt om dette møtet for å orientera om spørsmålet om forlenging av gråsoneavtalen med Sovjetunionen.

Eg gir ordet til utanriksminister Stray.

UTENRIKSMINISTER SVENN STRAY: Som det vil være kjent, har vi ennå ikke fått noen avtale med Sovjetunionen om delelinjen for den økonomiske sonen i Barentshavet. Det reiser spørsmålet om hvordan fisket skal reguleres og håndheves i de havområder som både vårt land og Sovjetunionen gjør krav på. En midlertidig avtale - den såkalte gråsoneavtalen - ble truffet den 11. januar 1978. Denne inneholder ingen forlengelsesklausul og gjelder for ett år av gangen. Det innebærer at den faller bort ved gyldighetstidens utløp med mindre gyldighetstiden forlenges. Avtalens første gyldighetsperiode ble satt til 1. juli 1978. Senere er gyldighetstiden ved notevekslinger blitt forlenget fem ganger, og det er nå aktuelt å fornye avtalen for sjette gang.

I forbindelse med beslutningen i fjor om å forlenge avtalen fram til 1. juli i år understreket jeg ønskeligheten av at det ble foretatt en grundig vurdering av avtalen forut for en eventuell beslutning om ytterligere forlengelse. Til grunn for dette ønske lå en bekymring for at avtalen, hvis geografiske anvendelsesområde omfatter deler av uomtvistet norsk økonomisk sone, over tid kan få en uheldig innvirkning på utfallet av forhandlingene om delelinjen i Barentshavet, særlig dersom avtalens midlertidige karakter blir svekket som følge av årvisse og mer eller mindre rutinemessige forlengelser.

Et interdepartementalt utvalg med deltakelse fra de mest berørte departementer har drøftet de spørsmål som reiser seg i denne forbindelse.

Dette utvalget har foretatt en detaljert gjennomgåelse av de erfaringer vi har hatt med praktiseringen av gråsoneordningen, og av de forskjellige forhold som er relevante for spørsmålet om en fortsatt forlengelse. Jeg skal kort redegjøre for det

(KL) utvalget har kommet til.

Sett fra en fiskerimessig synsvinkel har ordningen etter utvalgets oppfatning i store trekk fungert etter sin hensikt. Det har vært visse vanskeligheter, særlig knyttet til sovjetisk håndhevelsespraksis og til gjennomføringen av sjømilitære øvelser, men vi har unngått alvorlige episoder. Vi har, etter noen sovjetiske forsøk på å utøve oppsynsvirksomhet overfor britiske fartøyer som fisket i området med norsk lisens, fått etablert at det ikke er noen felles håndhevelsesmyndighet i området. Det er en delt jurisdiksjon, og oppsynet med norske fartøyer i sonen og med fremmede fartøyer som fisker med norsk lisens, er et eksklusivt norsk anliggende. Oppbringelsen av en norsk båt i området syd for sonen, i uomtvistet norsk område, har ført til at vi overfor russerne har presisert de forutsetninger som må gjelde fiske og oppsynsvirksomhet utenfor selve gråsonen.

Effektiv varsling av sjømilitære øvelser er et forhold som er uavhengig av gråsoneordningen, og som gjelder generelt for fiske og fangst i hele Barentshavet.

Det britiske, franske og vesttyske fiske i gråsonen er redusert. Dette gir en bekymringsfull svekkelse av det vestlige fiskerinærvær i disse farvann. Men det kan neppe tilskrives forhold som knytter seg til den spesielle gråsoneordningen.

De folkerettslige sider av en forlengelse av gråsoneordningen har vært inngående vurdert. Spørsmålet har vært om ordningen kan tenkes å få innvirkning på den endelige avgrensning av kontinentalsokkelen og de økonomiske soner, selv om den bare gjelder for fiskeriene. Her melder det seg en rekke motstridende rettskildefaktorer. Som konklusjon finner imidlertid utvalget at disse faktorer enten synes å være nøytrale eller taler mot at ordningen prejudiserer en endelig delelinjeløsning. Norge vil ikke ha noen rettslig forpliktelse til å ta ordningen i betraktning under forhandlingene eller ved vurderingen av den endelige løsning. Utformingen av gråsoneområdet kan nok bli søkt benyttet som et rettslig moment, men dette moment bør tillegges liten vekt. Dersom ordningen fornyes over et betydelig tidsrom, kan disse slutninger endres, og det er derfor av interesse ut fra et rettslig synspunkt å unngå at ordningen får et varig preg.

Utvalget har også sett på de politiske sider av ordningen. Det peker på at den sikkerhets-

(KL) politiske betydning av nordområdene har økt i de årene gråsoneordningen har vært virksom, med en viss økning og forskyvning vestover av sovjetisk militær aktivitet. Dette tilskrives den generelle strategiske utvikling, og er neppe forårsaket av forhold som er knyttet til gråsoneordningen. Utvalget minner om antatte sovjetiske ønsker om å etablere spesielle militære rettigheter så langt vest som mulig, men viser til at dette bør søkes motvirket ved tiltak som bygger på årvåkenhet og balanse mellom norsk og annen på den ene side og sovjetisk sjømilitær aktivitet på den annen.

Gråsoneordningen har minsket behovet for en endelig delelinjeløsning, og dette kan nok ha påvirket fremdriften i delelinjeforhandlingene. Det legges imidlertid mindre vekt på dette, i lys av de behov for avklaring som følger med den sovjetiske sokkelvirksomhet. Utvalget finner ikke at gråsoneordningen har innvirket på beslutninger vedrørende lokalisering og gjennomføring av sovjetisk oljevirksomhet. Under visse omstendigheter kan det også tenkes at gråsoneordningen gir en tilskyndelse til tilbakeholdenhet.

Utvalget finner det ikke sannsynliggjort at sovjetiske sokkelambisjoner ved gråsoneordningen er skjøvet vest for sektorlinjen. Det bekymringsfulle ved at Sovjetunionen har fått rettigheter vest for sektorlinjen kan ha bidratt til å befeste den allerede etablerte sovjetiske forhandlingsposisjon, og kan bli mer problematisk ved gjentatte forlengelser. Utvalget peker imidlertid også på at delt fiskerijurisdiksjon i omstridt område øst for sektorlinjen er vanskelig å forene med det sovjetiske syn, at det slett ikke foreligger noe omstridt område. - Så langt utvalget.

Den utredning som er foretatt, og som jeg har gitt et kort resymé av, styrker den oppfatning at gråsoneavtalen egentlig ikke er noen god avtale, og at den helst ikke burde vært inngått med den områdeutforming den har, altså denne ubalanse mellom svært meget norsk uomstridt område og svært lite sovjetisk. Utvalget sier imidlertid i sin hovedkonklusjon at når avtalen først er inngått og har vært virksom over et så vidt langt tidsrom, vil det være meget vanskelig å unnlate å fornye den for ett år til. Selv om tredjelandsfisket i området er redusert - et forhold som minsker det fiskerimessige behov for en avtaleregulert ordning noe - tilsier ønskeligheten av å unngå jurisdiksjonskonflikter, og dermed utrygghet på fiskefeltene for norske fiskere, at avtalen forlenges. En beslutning om ikke

(KL) å fornye avtalen vil kunne oppfattes som et politisk signal om endret norsk holdning, som vil øke faren for sovjetisk selvtekt i disse havområder. En slik utvikling vil få konsekvenser for delelinjespørsmålet og for andre uløste spørsmål i nordområdene, og vil kunne påvirke hele vårt naboforhold til Sovjetunionen.

Regjeringen har under disse omstendigheter funnet at de skadevirkninger en slik utvikling vil medføre, oppveier de betenkeligheter som knytter seg til avtalen, og har derfor besluttet å fornye den for ytterligere ett år. La meg også nevne at reforhandling av avtalen med sikte på å endre avtaleområdets utforming ikke kan anses som en realistisk mulighet.

Regjeringens syn bygger på den forutsetning at det er rimelige utsikter til å nå frem til en kompromissløsning med Sovjetunionen om delelinjen i Barentshavet. Særlig karakteren av sovjetisk oljevirksomhet i tilknytning til det omstridte område over tid vil gi grunnlag for å vurdere hvorvidt denne forutsetning holder stikk. Dersom det fra sovjetisk side innledes leteboring i dette område, vil dette påvirke forhandlingssituasjonen på en så vidt avgjørende måte at den midlertidige fiskeriordning neppe synes hensiktsmessig eller politisk ønskelig. Eventuelle ytterligere forlengelser av gråsoneavtalen vil nøye måtte vurderes bl.a. i lys av dette forhold.

FORMANNEN: Takk til utanriksministeren så langt.

Ordet er fritt til kommentarar og spørsmål.

EINAR FØRDE: Arbeidarpartiet har ingen ting å merke til den konklusjonen som Regjeringa er komen til, og vi stør ei forlenging av avtalen.

Eg vil berre seie at eg synest dei konklusjonane frå det interdepartementale utvalet som utanriksministeren refererte, var interessante. Slik som forhistoria til denne avgjerda har vore, og slik debatten om gråsoneavtalen har gått, kunne det jo vere grunn til å kome med fleire merknader frå vår side, men eg finn for min eigen del at dette er korkje tid eller stad for å gjere det.

(AGO)

JO BENKOW: Jeg kunne nesten slutte meg til førstvoterende uten bemerkninger. Jeg vil bare si at det i øyeblikket synes å være et så stort fravær av fornuftige alternativer at saken burde være forholdsvis opplagt.

HANS HAMMOND ROSSBACH: Jeg har ingen merknader til den konklusjon som er kommet fram. Utenriksministeren nevnte spørsmålet om prejudisering når det gjelder denne avtale, og at her har dette interdepartementale utvalget kommet fram til ....

FORMANNEN: Kan du snakka litt høgare? Det er vanskeleg å høyra.

HANS HAMMOND ROSSBACH: Utenriksministeren nevnte at virkningen ville være negativ når det gjelder dette spørsmålet, dersom avtalen ble forlenget i et betydelig tidsrom, og jeg vil da spørre utenriksministeren: Hva ligger egentlig i begrepet "betydelig tidsrom"? Kan han klarlegge det?

UTENRIKSMINISTER SVENN STRAY: Det er selvfølgelig et skjønnsspørsmål hva man vil mene med det. Neste år vil avtalen ha vært i virksomhet i seks år. La meg si det slik at hvis den f.eks. var i virksomhet i 20 år, tror jeg det må kunne sies å være et betydelig tidsrom, som nok vil få en viss betydning ved en eventuell rettslig avgjørelse av hvor den endelige delelinjen skal gå.

PER HYSING-DAHL: Er det mulig for utenriksministeren bare ganske kort å orientere oss om hvor vi står når det gjelder forhandlingene med russerne om delelinjen i Barentshavet? Hvor stor er muligheten for at disse forhandlingene virkelig kan føre til et resultat som vi vil være tjent med?

For øvrig har jeg som de andre som har hatt ordet, intet å bemerke til denne forlengelsen, for det ser ikke ut til at det finnes noen annen mulighet i øyeblikket.

(AGO)

UTENRIKSMINISTER SVENN STRAY: De videre forhandlinger om endelig linjedragning i Barentshavet har jo stått i stampe. Det har i den aller siste tid kommet noen små signaler fra Moskva om at de er interessert i å drøfte dette igjen, noe som da vil bli fulgt opp fra vår side. Hva som kommer ut av det, er ikke godt å si, men som det også fremgikk av det jeg sa, kan det i hvert fall være nærliggende å tro at når Sovjet skal til med store investeringer til oljeleting, vil også deres interesse av å få fastlagt at deres virksomhet da skjer på ubestridt sovjetisk område, økes. - Det skulle man iallfall tro. Men noe utover det som jeg her har sagt, foreligger altså ikke.

FORMANNEN: Eg har ført opp meg sjølv berre for ein kort kommentar. Eg har heller ikkje nokon merknad til at det no blir ei fornying av avtalen - vi har ikkje andre alternativ der. Men eg har eit spørsmål i tilknyting til det siste utanriksministeren sa. Ettersom eg forstår, foregår det frå sovjetisk side ei leiteboring i Barentshavet. Er det ikkje slik at den iallfall hittil har gått føre seg på ubestridt sovjetisk område?

UTENRIKSMINISTER SVENN STRAY: Jeg får si det slik at det foregår akkurat på grensen. Etter norske beregninger foregår det faktisk 2 nautiske mil innenfor det som vi mener er grensen. Men som jeg nevnte i et åpent møte i Stortinget, er forholdet at vi må medgi at den grensedragningen ikke er helt sikker. Vi mangler nemlig geografiske data fra den russiske side for å kunne fastsette grensen, og det er ikke mulig å dra denne grenselinjen 100 pst. nøyaktig før vi får de dataene. Derfor har vi sagt som så at dette at de etter våre beregninger ligger litt vest for midtlinjen, kan vi ikke tolke som et ønske om å provosere oss. Vi har ikke villet gjøre det.

JOHAN BUTTEDAHL: Det var bare meget kort fra min side: Vi har ingen merknader til det som har kommet fram fra utenriksministeren.

STEIN ØRNHØI: Jeg vil også si at konklusjonen er grei.

(AGO) FORMANNEN: Det er ikkje formannens oppgåve å dra nokon konklusjon, men det ser iallfall ut til at vi er ferdige med pkt. 1 på dagsordenen.

Sak nr. 2.

Eventuelt.

FORMANNEN: Er det nokon som har noko å ta opp under eventuelt? Dersom ikkje, vil eg tillata meg å stilla eit spørsmål - det gjeld UNIFIL. Stortinget har gitt fullmakt til fornying av denne avtalen, men ettersom eg forstår, går denne avtaleperioden ut den 19. juli. Har utanriksministeren noko å meddela den utvida utanrikskomiteen med omsyn til det arbeidet som eventuelt skal skje etter 19. juli?

UTENRIKSMINISTER SVENN STRAY: Det er riktig som formannen sier, at mandatet for UNIFIL-styrkene løper ut 19. juli. Det som har skjedd etter at mandatet siste gang ble fornyet, er at det er inngått en avtale mellom Israel og Libanon om tilbaketrekking av de israelske styrkene. Men forutsetningen for at avtalens bestemmelse skal tre i kraft, er at det også kommer i stand en overenskomst med syrerne, palestinerne og PLO om at også de syriske styrker og de gjenværende palestinske styrker i Libanon blir trukket ut. Det er meget uvisst hvordan det går. Hvis det på en eller annen måte skulle bli enighet om dette, er forutsetningen at UNIFIL da ikke lenger skal være i det området hvor de nå er, og at et fortsatt nærvær av UNIFIL i Libanon derfor må skje på basis av et helt nytt mandat og nye oppgaver. Det som der har vært antydet, har den norske regjering og flere av regjeringene i de land som har deltakende styrker, vært meget skeptisk til. Det som har vært antydet, er rene politioppgaver i Libanon, oppgaver som tidligere ikke har vært tillagt FNs internasjonale fredsbevarende styrker. Hvis det derimot - og det er vel det mest sannsynlige - ikke kommer i stand noen ordning med hensyn til disse spørsmålene før 19. juli, slik at situasjonen i det store og hele også i den nærmeste tiden etter 19. juli forblir som den nå er, vil det spørsmålet man eventuelt blir stilt overfor, være: Skal man igjen ta en formodentlig kortvarig forlengelse av UNIFILs nåværende mandat? Hvis det siste alternativet skulle komme til å foreligge, er

(AGO) det min vurdering at det vil det være nokså vanskelig å motsette seg, særlig hvis det er tale om bare en kortvarig forlengelse. Hvis derimot det første alternativet skulle bli aktuelt, er det noe som må bli gjenstand for meget nøye drøftelser. Når det gjelder den utvidede utenrikskomite, vil jeg tro at skulle det andre alternativet bli aktuelt, er det ikke nødvendig å bry komiteen i sommerferien, men selvfølgelig skal jeg gjøre det hvis komiteen er av en annen mening. Skulle derimot det første alternativet komme på tale, vil komiteen bli innkalt - det er klart. Det må bli gjenstand for inngående drøftelser om og på hvilke betingelser vi da eventuelt skal fortsette.

FORMANNEN: Eg kan for min del slutta meg til det som utanriksministeren her sa.

- Det er visst ingen fleire som har kommentarar til dette med UNIFIL.

Stein Ørnhøi tok opp de vanskelige høreforholdene i det møtelokalet som blir benyttet av den utvidede utenrikskomite, og det utspant seg en livlig meningsutveksling om dette.

FORMANNEN: Det er visst sommarleg oppbruddsstemning. Det kan vel vera høveleg å avslutta møtet med å ønskja kvarandre ein god og fredfull sommar.

Møtet hevet kl. 9.35.